УДК 316.28:316.723
***Б.В. Слющинський**, канд. соціол. наук*
Маріупольський державний університет

МІЖЕТНІЧНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРИАЗОВ'Ї: ВЗАЄМОДІЇ ДОМІНУЮЧОЇ КУЛЬТУРНОЇ ГРУПИ І КУЛЬТУРНИХ МЕНШИН

Стаття присвячена аналізу міжетнічних відносин в українському Приазов'ї та взаємодії домінуючої культури з культурами меншин. Стаття репрезентує результати соціологічного дослідження думки представників етносів, що проживають на даній території.

Ключові слова: міжетнічні відносини, культурні меншини, регіональна субкультура.

Різнобарвність та динамічність сучасного міжетнічного буття, становлення нових форм взаємин між людиною і суспільством на основі пріоритету загальнолюдських цінностей і національних традицій зумовлює зміну усталеної парадигми щодо національної культури, потребує нових поглядів щодо багатьох чинників і вимірів людського існування, зосередження уваги на етнічній специфіці культури. Тому вагоме місце в системі різних наук посідають сьогодні дослідження культури різних етносів, вивчення ментальних культурних архетипів та стереотипів, тобто усього того, що пов'язане з поняттям етнокультури. Отже, актуальність порушеної проблеми обумовлена безпосередньо етнонаціональною специфікою сучасної Україні, де, крім титульного етносу, проживає близько 130 різних етнонаціональних груп. Це не може не створювати відповідних складностей, перш за все, в контексті процесів розбудови української державності, формування національної (громадянської) ідентичності, яка б була загальнозрозумілою для всіх і діяла б як фактор консолідації нації, а не навпаки. Виходячи з цього, існує практична потреба у формуванні такої національної політики, яка б враховувала інтереси всіх етносів, що проживають на теренах України, регулювала б міжетнічні відносин в Україні з урахуванням історичної специфіки співіснування етносів, а також взаємин між титульною (домінуючою) культурою та культурою меншин. Ця тема актуальна ще й тим, що в Україні наявні етнонаціональні відмінності регіонів, напружені стосунки між окремими етнічними групами призводять до суперечностей на основі факторів роз'єднання: мова, етнічна належність, регіон проживання, віросповідання. Проте такі відносини не завжди обумовлюють конфлікт. Він виникає в разі усвідомлення групами

чи особами протилежностей інтересів, потреб та цінностей, "підштовхування" їх якимось чином до цього, і саме тому такими актуальними є дослідження міжетнічних відносин, які дозволяють сформувати стратегію безконфліктного розвитку суспільства.

Отже, **метою** статті є дослідження взаємодії домінуючої культурної групи і культурних меншин на теренах українського Приазов'я (м. Маріуполь, смт. Сартана, Старий Крим, Талаковка, с. Гнутове, Мангушський район) в умовах сучасного українського соціуму.

Завданнями статті є аналіз чинників, які, з одного боку, об'єднують етнонаціональні спільноти, а з іншого – посилюють відносини "свої" – "чужі".

Одна із особливостей сучасної України полягає в тому, що вона багатонаціональна і її етноси впродовж десятиліть зазнавали несприятливих впливів – демографічних, соціальних, культурних, політичних та ін. Серед них – воєнні і повоєнні втрати населення, голод 1921–1923, 1932–1933 та 1946 рр., масові переселення і депортації, трудова міграція всередині радянських республік та між ними, русифікація, процеси акультурації, асиміляції населення тощо [1, с. 82–83]. Крім часів повоєнних депортацій, особливе місце у цих процесах посідає і кінець 20-х рр. XX ст., який в СРСР ознаменувався початком колективізації, індустріалізації та нових репресій проти свого народу. Його характерною рисою стала цілеспрямована політика декоренізації національних культур, освіти й науки [2, с. 92]. У першу чергу, в українському Приазов'ї це торкнулося греків. З 1927 р. починався наступ на "куркульські елементи", тобто на грецьких середняків та осіб, які займалися традиційною для греків торговельною діяльністю. За таких обставин до "чорних списків" потрапила значна частина працездатного грецького населення.

У 1932 р. Сартанський та Мангушський національні райони були ліквідовані. Упродовж 1930-х рр. припинилась діяльність культурно-освітніх та навчальних закладів, які забезпечували потреби нацменшин у професійних кадрах [3, с. 93]. У постанові ЦК КП(б)У "Про реорганізацію національних шкіл в Україні" від 10 квітня 1938 р. існування навчальних закладів для нацменшин було визнано "недоцільним, шкідливим та помилковим" [4, с. 225–226]. Одночасно насувалися хвилі сталінського терору, які завдали втрат усім націям України. У другій половині 30-х рр. розпочалися масові репресії грецького населення в Україні [5, с. 55–57]. Наказом М. Єжова за № 233 передбачалося проведення спеціальних заходів з "розгрому шпигунсько-диверсійних контингентів", які начебто складалися з греків, латишів та представників інших національностей [3, с. 94]. Під час виконання цього наказу "трійками" було засуджено до страти в Приазов'ї 345 греків, а 49 відправлено до сталінських таборів [6, с. 60, 92–93].

Репресії не припинялися й у добу воєнного лихоліття. Декотрі національні меншини в цей час розглядалися радянською владою як потенційна "п'ята колона", і їх було вислано подалі від стратегічних регіонів до віддалених територій Сибіру та Середньої Азії [7].

З проголошенням у середині 1960-х рр. партійного курсу на злиття всіх націй в єдину інтернаціональну спільноту – радянський народ посилилися асиміляційні процеси, зокрема русифікація українського, грецького населення та інших етносів, що проживали на території України і, звичайно в українському Приазов'ї. Якщо в 1926 р. 81,4% (за іншими даними – 82–83%) греків вважали рідною грецьку мову, то в 1989 р. їх виявилося тільки 18,5% від усього грецького етносу в Україні. Динаміка асиміляційних процесів доволі чітко простежується на статистичних матеріалах Донеччини, де мешкали найкомпактніші групи грецького населення [3, с. 97]. Це саме можна сказати і про українське населення. Якщо в 1959 р., за даними перепису населення Приазов'я, вважали рідною мовою українську 49,7% етнічних українців, то у 1989 р. – лише 33,6%.

У 1987–1990 рр., із пробудженням національної самосвідомості, викликаним "перебудовою" М. Горбачова, розпочалося активне відродження культурно-просвітницьких організацій, поступове, хоча й доволі повільне, відкриття національних шкіл. Наприкінці 1980-х рр. і до кінця 1991 р. було проведено низку культурно-освітніх заходів у галузі вивчення та популяризації грецької культури й науки, побуту й фольклору українських греків: почала видаватися газета "Логос". Світ побачили нові книжкові видання, зокрема антологія грецької поезії Приазов'я "Пірнешу астру" ("Вранішня зоря"). У цей період було проведено й кілька науково-практичних конференцій, присвячених історії та культурі українських греків [8, с. 24]. Але проблеми національно-культурного будівництва українським грекам та іншим національностям випало вирішувати вже в умовах незалежності Української держави, коли викристалізувались домінуюча та інші культурні групи.

В основу пропонованого в статті аналізу взаємодії домінуючої культурної групи і культурних меншин українського Приазов'я покладено результати соціологічного дослідження (n=1280), проведеного в регіоні автором статті у 2004–2006 рр.

Дослідження проводилося кафедрою філософії та соціології Маріупольського державного університету у рамках комплексної програми, ухваленої УкрІНТЕІ (державний реєстраційний номер 0105 U 00891) "Етнонаціональні особливості міжкультурної комунікації населення Приазов'я". Керівником групи, яка досліджувала дану проблему, був автор статті. Мною була розроблена анкета, яка включала 44 запитання закритого і відкритого типу. Всього було опитано 1280 респондентів в таких населених пунктах регіону: м. Маріуполь, смт. Сартана, Старий Крим, Талаковка, с. Гнутове, а також в населених пунктах Мангушського району. Анкетуванням було охоплено представників усіх вікових категорій, обох статей (пропорційно), які мали середню, середню спеціальну, неповну вищу і повну вищу освіту, п'яти національностей: українці, росіяни, греки, німці, євреї. Лише п'яти, бо інші етноси істотного впливу на міжкультурну комунікацію в регіоні не мають (це одиничні представники або ті, що повністю асимілювалися. Вибіркова сукуп-

ність (n=1280) становила 0,25% від генеральної сукупності (N=510 835). Оскільки розбіжність у кількості представників різних національностей велика (248 683 – українці, 226 848 – росіяни, 21 923 – греки, 1 176 – євреї і 466 – німці), ми опитали по 256 респондентів із обраних етнонаціональних груп, кожну з яких поділили на такі вікові когорти: молодша (18–30 років), середня (31–50 років) і старша (від 51 року). Цікаво те, що в регіоні існують населені пункти з компактним проживанням окремих етносів.

Для визначення похибки вибірки були розраховані точкова й інтервальна оцінки. Відносна похибка вибірки розрахована за критерієм Стьюдента і становить 1%, що показує достатньо високу достовірність отриманих результатів. Крім цього, для виміру щільності зв'язку був застосований коефіцієнт спряженості Крамера, який за змістом ідентичний коефіцієнту кореляції.

За результатами дослідження, була видана особиста монографія "Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї" – К. : "Аквілон-Плюс", 2008. – 496 с.

Чи зберегли представники різних етнонаціональних груп свої національні традиції у сім'ї і наскільки домінуюча культурна група вплинула на них?

Результати дослідження показали, що більшість респондентів грецької національності вважають, що вони зберегли свої національні традиції (79,2%). За ними ідуть росіяни (53,4%), українці (42,4%), німці (40,6%) і євреї (37,6%). Невеличка частка респондентів всіх етнонаціональних груп вважає, що вони зберегли традиції лише в національній кухні, а саме: 12,3% євреїв; 10,4% німців; 6,9% греків; 5,7% українців і 5,6% росіян. Крім цього, багато представників різних національностей вважають, що вони дотримуються національних традицій лише у свята: німці (39,9%), українці (37,3%), євреї (25%), росіяни (19,4%) і греки (5,5%). Відзначили те, що не зберегли національні традиції: євреї – 21,1%; росіяни – 20,1%; німці – 7,6%; греки – 7,6% і українці –5,2%.

Отже, найбільше зберегли свої національні традиції представники тих етнонаціональних груп, які компактно проживають, а це мешканці сіл та селищ. Міське населення, в якому постійно контактують різні етноси, – це здебільшого особи, які підтримують російськомовні традиції (утворюють домінуючу культурну групу), свої національні традиції втратило більше, а культура меншин зазнала асиміляції. Щодо національних традицій, таких як національна кухня чи інше, то вплив домінуючої культури їх, як правило, розмиває. Тут відбуваються процеси, скоріше, декультурації, ніж акультурації.

Дослідження того, наскільки представники різних етнонаціональних груп використовують свою рідну мову на вулиці та на роботі показали, що основна частина населення регіону, незалежно від національної належності та вікової категорії, спілкується мовою, прийнятою тут (російською). Найбільшу частку складають меншини, яких їх рідною мовою не зрозуміють:

євреї – 92,1%; німці – 81,9%; греки – 72,1%. Серед українців так вважає 64,2%. Звичайно, російське населення розмовляє російською мовою (93,5%), лише невеличка частка припадає на тих, хто володіє українською мовою. Дехто із населення на вулиці та на роботі розмовляє залежно від обставин, а саме: українці – 24,6%; німці – 17,2%; греки – 12,1%; євреї – 7,8% і росіяни – 6,9%. Тих, хто намагається розмовляти своєю рідною мовою, досить мало. Серед греків їх 19,6%, серед українців – 10,62%. Щодо німців та євреїв, то тут це питання взагалі не стоїть. Отже, вплив домінуючої культурної групи на культуру інших національностей та етносів досить великий. Як результат – наявність реальних соціокультурних меж комунікативної свободи стосовно іншої культури.

Що ж, на думку респондентів, впливає на використання тієї чи іншої мови у житті та побуті населення Приазов'я?

Як показали проведені дослідження, найбільше на використання тієї чи іншої національної мови впливає мовне середовище. Це підтвердила абсолютна більшість респондентів (64,8%). Думки, що вибір мови зумовлюється небажанням відокремлюватися від загальноприйнятої мови, дотримується всього 13% респондентів із загальної кількості опитаних. Думку, що причина полягає в тривалому насадженні російської мови в регіоні, підтримали 10,4% респондентів. Крім цього, 1% респондентів, представників німецької та української національності, вважає, що населення українського Приазов'я не вміє відстоювати національні інтереси. Ще 2,4% респондентів усіх етнонаціональних груп (греків серед них не виявилося), причину втрати національної мови вбачають у недостатньому вихованні національної гордості, а 4,1% греків і 4,0% євреїв причиною вважають відірваність від історичної батьківщини. Із відсутністю мовного кола пов'язують причину втрати національної мови майже 7% респондентів різних етнонаціональних груп.

Як бачимо, мовне середовище – один із найважливіших чинників, що визначає мову регіону, але не можна стверджувати, що саме російська мова опанувала регіон. Завдяки процесам акультурації та декультурації в регіоні з'явилася своя мовленнєва культура – "суржик", та все ж кожна етнонаціональна група населення прагне тією чи іншою мірою зберігати свою національну культуру.

Спробуємо визначити як повинні складатися відносини між домінуючою культурною групою та культурами меншин.

На думку абсолютної більшості респондентів (73,1%), відносини між домінуючою культурною групою та культурами меншин повинні будуватися на рівноправ'ї та взаєморозумінні. Хоча є представники у всіх етнонаціональних групах, які висловили думку щодо того, що повинні бути основні національності і другорядні, щоправда, їх порівняно небагато: серед німців – 13,8%; росіян – 11,1%; греків – 7,6%; українців – 6,2% і євреїв – 2,1%. Для 18,6% респондентів всіх етнонаціональних груп те, як складаються відносини між домінуючою культурою та культурами меншин, не має жодного значення.

Так висловились 29,7% німців, 24,3% греків, 16,6% євреїв, 11,8% росіян і 10,4% українців. Це, на нашу думку, є наслідком процесів соціалізації і життєвих ситуацій та умов. Звичайно, не можна відкидати і політичні аспекти: зокрема заходи з утвердження російської мови як мови міжнаціонального спілкування перетворювалися на переконування населення в тому, що "головною нацією в Україні є російська". Про це читалися лекції та проводилися семінари, зокрема у 1951 р. їх на території України було прочитано 25 тис. Основними темами були такі: "Великий російський народ – провідна нація СРСР" та "Українські буржуазні націоналісти – смертельні вороги українського народу" [9, с. 271].

Які ж школи відвідують діти населення українського Приазов'я?

Більшість респондентів підтверджують, що діти населення Приазов'я відвідували і відвідують в основному російські школи. За даними соціологічного опитування, це 69,6% всіх дітей, з них: діти євреїв – 75,3%, німців – 72,2%, українців – 64,2% і 64,1% греків. Звичайно, 100% дітей росіян відвідують російську школу. Щодо шкіл з українською мовою навчання, то їх відвідує лише 11,8% дітей українців, 10% греків і 4,1% німців. Слід звернути увагу й на те, що дуже повільно розвивається мережа шкіл з українською мовою навчання. Але все-таки на сьогодні ця ситуація дещо змінюється. Наприклад, за даними управління освіти Маріупольської міської ради, на сьогодні в охопленому опитуванням регіоні діє 80 загальноосвітніх шкіл (77 у Маріуполі і по одній в смт. Сартана, Старий Крим та Талаковка), в яких навчається 38 464 дітей. Із загальної кількості – 28 шкіл з українською мовою навчання (27 у Маріуполі і 1 в Талаковці). Усього школи з українською мовою навчання та українські класи відвідують 7150 учнів, що становить 18,6% від загальної кількості. Щодо грецької мови, то слід відзначити, що на сьогодні у школах селищ Сартана та Старий Крим є класи з поглибленим вивченням новогрецької мови. Крім цього, відкрилися недільні школи: 1 єврейська (150 учнів), 1 німецька (21 учень) та 1 грецька (300 учнів). Стосовно дошкільних дитячих закладів, то їх налічується 93 із загальною кількістю 13 349 дітей. З них з українською мовою навчання – 60, що становить 64,5%, їх відвідують 11 396 дітей (85,4%). Тоді виникає справедливе запитання: якщо дошкільних закладів з українською мовою більше, є недільні навчальні заклади, а також факультети грецької філології, української філології, іноземних мов в Маріупольському державному університеті і відповідні факультети в Приазовському державному технічному університеті, де кожного року відбуваються випуски студентів, то чому у місті не чути ні української, ні грецької, ні німецької мов? Відповідь на це запитання можна отримати, відвідавши дошкільні заклади у часи, коли батьки приводять або забирають дітей. Батьки спілкуються з дітьми переважно російською мовою. Тобто період спілкування українською мовою закінчується разом із закінченням часу перебування в дитсадку. Та здебільшого і самі працівники дитсадків між собою спілкуються російською мовою. Щодо середніх та вищих навчальних закладів, то тут теж спілку-

вання на перервах між студентами та викладачами відбувається російською мовою. Саме це, на нашу думку, і не дає можливості національним мовам посісти належне місце у мовному середовищі регіону. Усталену традицію важко подолати.

Таким чином, можна стверджувати, що в українському Приазов'ї відбуваються складні процеси, які сягають своїми витоками глибоко в попередні етапи розвитку регіону. Переважання російської культури призвело до суттєвих змін у ставленні до всіх інших етнонаціональних культур. Тому тут у відносинах чи взаємодії домінуючої культури та культур меншин можна помітити дві тенденції: з одного боку – прагнення до *глобалізаційної культури* (особливо це помітно у молоді), а з іншого – *самоідентифікація* етнонаціональних культурних стихій, що розвиваються в умовах відродження національної самосвідомості етносів [10]. Слід зазначити, що ці дві тенденції об'єктивні і будуть співіснувати та взаємодіяти одна з одною і надалі. І від того, як ця специфічна особливість регіону буде підтримана з боку держави, і буде залежати його подальша загальноісторична доля. Досягти цього можна лише за умов толерантності, принципу діалогу, збереження територіального й етнічного *status quo*, регіоцентричності освіти і виховання, недопустимості будь-якого насилля.

Історично склалося так, що соціально-політичні та соціально-економічні аспекти призвели до розділеності регіонів України. Як стверджує український політолог і соціолог М. Михальченко, "…долю України протягом останніх століть визначали сусіди, особливо Австро-Угорщина, Польща і Росія. З часом "російський фактор" став домінуючим. Тому історичний розвиток в Україні здійснювався начебто в тому ж напрямі, як і всюди в Європі, в межах регіональних і культурних відмінностей. Водночас Україна перебувала в зоні великоросійського впливу: "Москва – третій Рим", "Росія має особливу долю і місію". Різниця між цими двома підходами накладала відбиток на спосіб мислення і поведінки людських спільнот і особистості, на оцінку місця України у всесвітній історії, визначала інший порядок історичних змін, ніж в Європі, інші ідеології та механізми цих змін" [11, с. 22].

Звичайно, і в історії, і в сьогоденні Західна Україна не була повністю європеїзованою і покатоличеною. Так само і Східна Україна не зазнала такої сили азійського впливу, як Росія, на терени якої православ'я прийшло через Україну. Розвиток "обох Україн" відбувався через потужний взаємовплив. Але й до сьогодні вже об'єднана єдиним кордоном Україна залишається міжцивілізаційним пограниччям. Вона, за визначенням М. Михальченка, – лімітроф для Росії і Європи, проміжний простір між західною і російсько-євразійською цивілізаціями; при цьому Європа (натівська) вважає східні кордони України лінією розламу між Європою та Росією (Росія з тюркськими анклавами і є окремою російсько-євразійською цивілізацією), а Росія розглядає західні кордони України як лінію розламу між НАТО та СНДівським простором – зоною своїх особливих інтересів [12, с. 341]. Звичайно, такі історичні

складності, що призводили до етнонаціонального розмаїття та різних політичних впливів, і сформували відповідні взаємодії людей різних національних культур. Яскравий приклад цьому – українське Приазов'я.

Тут, як показують дослідження, наявна неоднозначна ситуація щодо взаємодії між собою людей різних національних груп. Як правило, строкаті за своїм складом соціуми живуть тільки їм притаманним життям і формують тільки їм притаманні міжкультурні комунікації. Вони в основному спокійні, але це, думається, досить-таки "лагідно-прихований" стан (латентний). Він "дрімає" до того часу, поки та чи інша сила (ситуація) не спонукає його до дії.

Отже, аналізуючи взаємодії домінуючої культурної групи і культурних меншин, потрібно віддати належне спадщині "розквіту культур соціалістичних націй", але не можна нехтувати і наслідками впливу політики КПРС на формування так званої "нової історичної спільності людей – радянського народу". У його межах допускалася етнокультурна різноманітність. Водночас режим забезпечував умови домінантності російської мови і культури, а також формування способу життя, що іменувався соціалістичним. Як стверджує В. Козлов, за радянських часів під час проведення переписів населення стала виникати проблема не тільки складності уточнення особою своєї "етнічної належності", але й "вибору однієї певної національності з того або іншого переліку національностей". Ця проблема, "полягає у зменшенні самої потреби у такому виборі. Таке становище склалося у результаті… витіснення етнічної належності як такої почуттям належності до більш широкої спільноти людей – радянського народу" [13, с. 298].

Таким чином, можна стверджувати, що тривале переважання однієї (російської) національності над іншими зробило свою справу. Але, незважаючи на це, представники різних національностей прагнуть до порозуміння і не намагаються створювати конфліктні ситуації й ворогувати. Та все ж вони відчувають певне розмежування, викликане політико-правовими статусами етнічних спільнот, хоча на сьогоднішній день у цьому плані відбулися очевидні зміни, які суттєво вплинули на характер міжетнічних стосунків усередині українського соціуму. Але наявна законодавча база вимагає певних змін і розробки якісно нового законодавства щодо етнонаціональної культури, адже тривалий період акультурації і декультурації посприяв засвоєнню зразків інонаціональної культури та розчиненню своєї власної. Завдяки цим змінам у регіоні створилися етнічні анклави, де і зберігаються ще не втрачені елементи своєї національної культури [14]. Мається на увазі не місце дисперсного розселення окремих представників етносу, а групові поселення, в яких відтворюються особливості матеріальної та духовної культури, притаманні етносу в цілому. До таких поселень віднесемо грецькі смт. Сартана і Старий Крим. У самому Маріуполі культури меншин "розмиті", вони підпадають під вплив домінуючої культури. Це і є основним чинником "гальмування" розвитку етнонаціональних культур соціуму, що й підтверджують дослідження.

Щодо визначення домінуючої культури в регіоні, то більшість респондентів вважає, що домінуючою культурою в регіоні є російська, а саме: 71,8% українців, 67,3% росіян, 67,2% євреїв, 61,8% німців і 56,8% греків. Думку, що домінуючою культурою є українська, підтримали: 32,6%, з них: 35,3% німців, 15,4% євреїв, 13,4% греків, 12,8% українців і 4,7% росіян. Про те, що домінуючою є грецька культура, висловились: 29,8% греків, 7,1% росіян, 6,5% українців, 5,2% євреїв, 2,8% німців, 6,9% євреїв. 5,5% українців та 4,1% росіян від відповіді утримались. Крім цього 15,2% росіян, 5,5% українців і 2,6% євреїв вважає, що в українському Приазов'ї домінує змішана культура. А от 1,4% українців вважають, що "відсутня" будь-яка культура. Думки, що тут домінує "своя", властива даному регіону, культура дотримуються 1,4% українців, і що домінує єврейська – 2,6% євреїв, а ще 1,4% росіян висловили думку, що в Приазов'ї існує різна культура.

Отже, дане дослідження доводить, що все ж домінуючою культурою в регіоні є російська, і це не дивно, бо державна політика, яка упродовж тривалого часу проводилася в Приазов'ї, наклала відбиток на етнонаціональні відносини. Зберегти свою національну культуру зуміли лише компактно проживаючі етноси. Зате в місті, де постійно спілкуються між собою різні національності, наявні асиміляційні процеси. Адже тут національні культури одного етносу розчиняються в культурі іншого. Хоч СРСР розпався, та наслідки русифікації лишилися, сьогодні вони виражаються через ідеологічні концепції "панславізму", "єдиної східнослов'янської цивілізації", "теорії єдиносутнісних народів" тощо, а також намагання зберегти домінування російської мови в освіті, економічній діяльності, книговидавництві, шоу-бізнесі. Асиміляційні процеси в сучасному світі набувають нових форм і наслідків. Етнічна асиміляція, акультурація та декультурація сьогодні здійснюються через гомогенізацію (уніформізацію) світової спільноти як наслідок глобалізаційних процесів. Адже у світі, у тому числі і в досліджуваному регіоні, відбувається глобалізація культури, особливо це проявляється в молодіжному середовищі. Такі явища сприяють активному змішуванню етнокультур, що зараз називають "креолізацією" світу (У. Ганнерц, Дж. Кліффорд), тобто гібридизацією мов і культурним "схрещуванням".

Резюмуючи, можна стверджувати, що домінуючою культурою даного регіону є російська, але і вона вже існує не в "чистому" вигляді. Тому, можна швидше сказати, що в українському Приазов'ї існує своя особлива змішана культура, яка включає в себе елементи як російської, так і української з домішками грецької. Нечисленні ж етноси не мають істотного впливу на домінуючу "приазовську" культуру. Також тут спостерігаються і процеси певного культурного ренесансу, чому посприяло послаблення тиску з боку державних органів і створення умов для самоідентифікації шляхом поглиблення пізнання власної історії, традицій, цінностей, хоча, можливо, і не повною мірою для всіх етносів, що проживають у регіоні. Такі серйозні політичні зміни в підході до етнонаціональних відносин дають можливість у подальшому розвивати

національні культури і створити певну гармонію в розумінні і сприйнятті всіма етносами один одного. Саме ця домінуюча "приазовська культура" є унікальною субкультурою регіону, багатокультурною за своїм складом, і тому створює унікальну міжкультурну комунікацію.

1. *Чирко Б.В.* Німці / Б.В. Чирко // Етнічні спільноти України : довід. / [гол. ред. В. Євтух]. – К. : Ін-т етнічних, регіональних та діаспорознавчих студій, 2001. – С. 82–83.
2. Національні меншини України у ХХ столітті : політико-правовий аспект / [кер. авт. кол. М. І. Панчук]. – К. : Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2000. – 356 с.
3. Греки на українських теренах : нариси з етнічної історії. Документи. Матеріали. Карти / [ред. кол. : В. Смолій (гол.), В. Бар'яхтар, В. Бузало, О. Возіанов та ін.]. – К. : Либідь, 2000. – 488 с.
4. Національні процеси в Україні : історія і сучасність / [за ред. В.Ф. Панібудьласки]. – К. : Вища шк., 1997. – Ч. 2. – 704 с.
5. *Лихолобова З.Г.* Сталинские репрессии 1937–38 гг. в Донбассе / З.Г. Лихолобова // Донбасс и Приазовье : проблемы социального и духовного развития : тез. док. междунар. науч.-практ. конф., Мариуполь, 26–27 мая 1993 г. – С. 55–57.
6. *Данилюк Ю.З.* Масові незаконні репресії щодо грецького населення в Україні в другій половині 30-х рр. / Ю.З. Данилюк // Україна – Греція : історія та сучасність : тези ІІ міжнар. конф., Київ, 22–24 лютого 1995 р. – С. 60, 92–93.
7. *Рафальський О.О.* Національні меншини України у ХХ столітті : історіограф. нарис / О.О. Рафальський. – К. : Полюс, 2000. – 445 с.
8. *Яли И.А.* К тебе, с тобою и к славе твоея / И.А. Яли // Греки Украины : история и современность : материалы науч.-практ. конф. "Греки Украины : поиск и формирование национальной культуры", Донецк, 9–19 февраля 1991. – С. 24.
9. *Грицак Я.* Нарис історії України : формування модерної української нації XIX–XX ст. : навч. посіб. [для учнів гуманіт. гімназій, ліцеїв, студентів іст. фак. вузів, вчителів] / Я. Грицак. – К. : Генеза, 1996. – 360 с.
10. *Слющинський Б.В.* Етномовна диференціація в українському Приазов'ї / Б.В. Слющинський // Нова парадигма. – 2008. – Вип. 80. – С. 201–212.
11. *Михальченко М.* Українська регіональна цивілізація / М. Михальченко // Політ. менеджмент. – 2003. – № 1. – С. 22.
12. *Михальченко Н.* Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? / Н. Михальченко. – К. : Ин-т социологии НАН Украины, 2001. – 440 с.
13. *Козлов В.И.* Национальности в СССР : этнодемограф. обзор / В.И. Козлов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1982. – 303 с.

14. Російська мова – мова дружби і співпраці народів СРСР : рек. всесоюзної наук.-практ. конф., Ташкент, 29 травня 1997 р. // Російщення України / [пер. З російської Л. Полтави]. – К. : Видання Укр. конгресов. комітету США, 1997. – С. 217–218.

Отримано 24.12.10

Б.В. Слющинский, канд. социол. наук

МЕЖЭТНИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В УКРАИНСКОМ ПРИАЗОВЬЕ: ВЗАИМОДЕЙСТВЫЕ ДОМИНИРУЮЩЕЙ КУЛЬТУРНОЙ ГРУППЫ И КУЛЬТУРНЫХ МЕНЬШИНСТВ

Статья посвящена анализу межэтнических отношений в украинском Приазовье и взаимодействия доминирующей культуры с культурами меньшинств. Статья репрезентирует результаты социологического исследования мнений представителей этносов, проживающих на данной территории.

Ключевые слова: межэтнические отношения, культурные меньшинства, региональная субкультура.

B.V. Slyushinskiy, candidate of sociological sciences

ETHNIC RELATIONS IN UKRAINIAN PRIAZOVYE: INTERACTION OF THE DOMINANT CULTURAL GROUPS AND CULTURAL MINORITIES

The article is devoted to the analysis of ethnic relations in Ukrainian Priazovye and the interaction of the dominant culture with the cultures of the minorities. The article presents results of a research of opinion of the representatives of ethnic groups living in the area.

Key words: ethnic relations, cultural minorities, regional subculture.